

تصویر ابو عبدالرحمن الکردي

٢

حکومهتی هه‌ریمی کوردستان - عێراق

وه‌زاره‌تی په‌روه‌رد

به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گشتی پرۆگرام و چاپخانه‌ نییه‌گان

خویندنه‌وه‌ی کوردی بۆ پۆلی دووه‌می بنه‌ره‌تی

سالى نويمان پىرۋىزى

دەرچووى پۆلى يەكەمم
والە پۆلى دووهمم

ياخوا پىرۋىزى لىمان
خويندىنى سالى نويمان

من قوتابىيەكى وريام
گويى رايەلى مامۆستام

قوتابخانەم خۇشەدەوى
چونكى دل تيا دەسرەوى

كەلوپەلم خاوينىن
هيچ كات نايانزاكىنم

هەر بىرى قوتابخانە
كە مەلبەندى ژيانە

بىرى مامۆستاكانم
هاوپى زىرەكەكانم

((لەيلا مستەفا))

واتای وشهکان:

<u>واتا</u>	<u>وشه</u>
په یف :	وشه
هوشیار، هشیار :	وریا
گوهدار :	گوی رایه ل
دهحه ویتته وه :	دهسره وی

راهینان (۱)

قوتابییانی خوښه ویست، نه م وشانه ی خواره وه به پیتیکی گونجاو ته واو بکه:

ت
په....

پ
قا....

ب
که نه با...

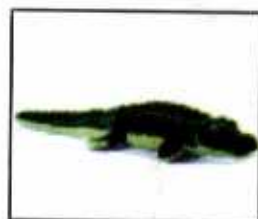
ن
او....

خ
شا....

ح
تیمسا....

چ
قا....

ج
سا....

ز
با ن

پ
بازا

ر
که

د
هرزی

ع
با

ش
ره

س
پا

ژ
یشک

ق
لا

قا
دا

فا
که

غ
ق

ن
مندا

ن
مه

گ
ره

ک
مریش

ه
ب راز

ا
م ر

ه
..... رمی

م
ده

ی
مراو

وو
ژ ر

ۆ
گ زه

و
شه

ئ
د

راهینان (۲)

تکایه، سهیری نهم وینانهی لای خوارهوه بکهو به دهنگ ناوهکانیان
دهربیره، پاشان به پیتیکی گونجاو وشهکان تهواو بکه:

ت ت

نوو.....

ب ب

کهبا.....

پ پ

تۆ.....

ری.....

هرد.....

ی.....

ش ش

دارتا.....

س س

دا.....

ن ن

ث.....

یر...

ما...ی

و.....

ک ک

نؤ.....

ن ن

گو.....

ل ل

مه.....

هو.....

هه....ؤ

يو....

ح ح

ن

گ گ

مزا.....

او.....

سه.....

هئا....

هستیره....

هلا...

فا فا

ته نا...

چ چ

ور....

خ خ

به ر....

رۆكه.....

او...

ورما...

ن... ن

قا قا

مرو....

ق ق

بو....

د... د

ش... ان

از...

ه

...هنا

ئ ي

...هه ره

ی ی

...هه ز

...به ار

...هه ر

...اری

م م

...پ

غ غ

...با

ع ع

...با

ه

...هه ور

م م

...ۆم

...اردان

...هه رهب

...هه رد

چالاکى (۱)

نهم وشانهى خواره وه برکه برکه بکه:

وه ره	←	وه ... ره
زۆزان	←	زۆ... ..
نازه	←	نا ...
نه وزاد	←	نه و..
نانه وا	←	... نه ...
باران	←	با ...
مامه	←
گه لا	←	... گه ...
گه رما	←
باوک	←	با ...
که له باب	←	... باب

چالاکى (۲)

نهم پیتانهی خوارهوه لیکندهو
وشه ی لیډروست بکه:

- سه، ه، ر، د، ا، ر = (سهردار)
ک، و، ر، د، س، ت، ا، ن = ()
ئ، ا، ل، ا = ()
گ، و، ر، ا، ن، ی = ()
س، ر، و، و، د = ()
ی، ا، ر، ی = ()
ه، ه، ل، پ، ه، پ، ک، ی = ()
م، و، س، ی، ق، ا = ()
ز، س، ت، ا، ن = ()
ق، و، ت، ا، ب، خ، ا، ن، ه = ()
م، ا، م، و، س، ت، ا = ()

چالاکى (۳)

نهم برپگانهی خوارهوه لیکندهو وشه ی لیډروست بکه:

دا، ده = (داده)

() = کا، که

() = خا، له

() = پوو، ری

() = تا، رام

نەم مەرقانە كار دەكەن

پزیشك
نەخۆش چاره دەكات

مامۆستا
قوتابی فیڕ دەكات

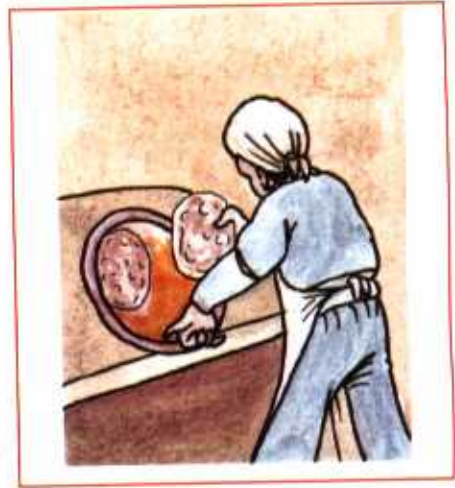
دارتاش
كورسى دروستدهكات

نژیار
دیوار دروستدهكات

جووتيار
زهوى ده كيلىت

نانهوا
نان ده برژينيت

گوشته فروش
گوشته ده فروشيت

ئاسنگەر
په نجه ره دروستده کات

واتای وشهکان

وشه	واتا
فیږدهکات :	فیږی دهکا
پزیشک :	نۆژدار، بزیشک
نهخۆش :	نهساخ
نژیار :	وهستای دروستکردنی خانوو
زهقی :	زهوی، ئهرد
نانهوا :	نانپیژ
دیپیژیت :	دهبرژینئی (نان دهکا)

راهینان

- خویندکاری خوشهویست، ئەم رستانه‌ی خواره‌وه ته‌واو بکه :
۱. نان ده‌برژینئی.
 ۲. په‌نجه‌ره دروستده‌کات.
 ۳. گوشت ده‌فرۆشیی.
 ۴. جووتیار ده‌کیلیی.
 ۵. کورسی دروستده‌کات.
 ۶. پزیشک چاره ده‌کات.
 ۷. دیوار دروستده‌کات.
 ۸. مامۆستا خویندکار ده‌کات.

چالاقى (۱)

قوتابى خۆشەويست، ئەم مەرقانە چ كارەن لە بۆشايەكاندا
بيانوسە:

شوفېر، سەرتاش، بۆياغچى، دوكاندار

۱. ئازاد ديوار رەنگ دەكات.
ئازاد يە.

۲. كاوه ئوتومبىل ليدەخوړئ.
كاوه ە.

۳. نەوزاد لە دوكان شت دەفرۆشئ.
نەوزاد ە.

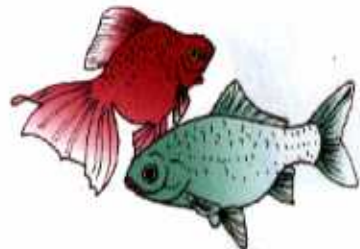
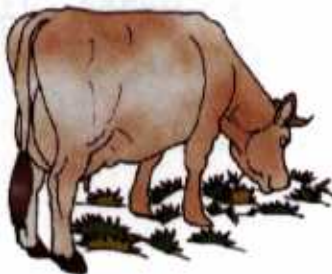

۴. كارزان مەست و شانە بەكاردينئ.
كارزان ە.

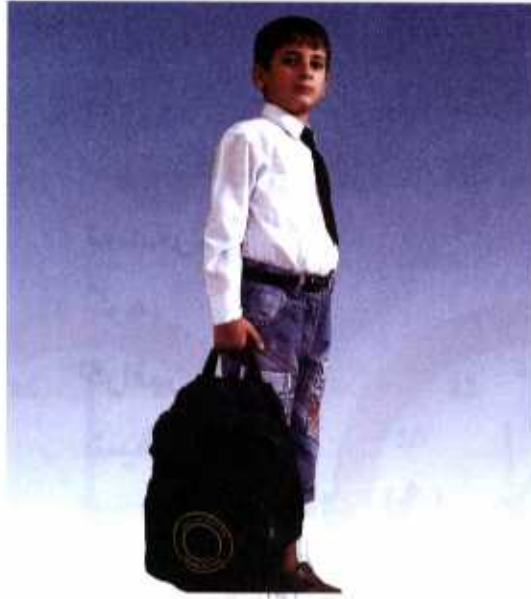
چالاکى (۲)

خویندکاری خوشه‌ویست پروانه ئەم وینانه، له پاشدا ناوه‌کانیان له
بۆشاییه‌کان دابنئ.

-۱
-۲
-۳
-۴

مندالی ژیر

من مندالیکی ژیرم. قوتابییه کی پاک و زیره کم. به یانیان زوو له خه وه لده ستم. روژباش له ئەندامانی خیزانه کهم ده کهم. به ئاوو سابون دهست و دهم و چاوم ده شووم. به هیمنی نانی به یانی دهخۆم، ئەوجا جله کانم ده گوپم و جانتاکه م له شان ده کهم و به ره و قوتابخانه ده پۆم. به بیدهنگی له پۆل داده نیشم و گوئی له مامۆستا کانم ده گرم.

واتای وشهکان

واتا	وشه
زارۆک	مندال
زیره ک	ژیر
پاکژ، خاوین	پاک
سپیده	به یانی

هه لده ستم	:	رادبم
قوتابی	:	خویندکار
هیمنی	:	له سه رخۆ
گوئی	:	گوه
خواردنی نیوه پۆ	:	فراشین
خواردنی ئیواره	:	شیف

راهینان (۱)

وه لآمی ئەم پرسیارانهی خواره وه بده وه:

۱. قوتابی که ی له خه وه لده ستمی؟

۲. ده بی چۆن نان بخوین؟

۳. ده بی له ناو پۆل چی بکه یین؟

راهینان (۲)

ئەم بۆشاییانهی لای خواره وه پر بکه وه:

۱. به یانیان زوو هه لده ستم.

۲. به ده ست و ده م و چاوم ده شۆم.

۳. گوئی له ده گرم.

چالاکى (۱)

مامۆستا ده پرسیت:

- تۆ له خویندنگه چۆن رۆژباش له مامۆستا و هاوپیكانت ده که ییت؟
- قوتابی خو شه ویست، باسی ئە وه مان بۆ بکه، که تۆ له نیوان پشووی وانه کانتدا چی ده که ییت؟

چالاقى (۲)

خویندکاری خوشه ویست:
هه ولبده کاته کانی ئەم کاترمیرانه ی خواره وه بخوینیته وه:

مۆسقا

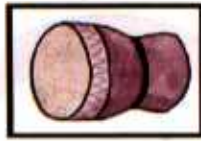
مۆسقا ئەو دەنگ و ئاوازە خۆشانەيە، كە لە گەڵ گۆرانى و شايى و هەلپەركى و بۆنەكان لىدەدرىت، لە ئامىرهكانى مۆسقاوه دەردەچىت و هەستى مرۆف دەجوولىنى، خۆشى و شادى دەخاتە دلى مرۆقهوهو بەختيارو دلخۆشى دەكا.

چەند نامىرىكى مۆسقا

دەهۆل

تەپل

دەف

۱. پىستەييەكان:

گىتار

عود

كەمانچە

۲. ژىدارەكان:

بالەبان

شمشال

زورنا

۳. فوودارەكان:

واتای وشهکان

واتا	وشه
ستران :	گورانی
گوڤه‌ند :	هه‌لپه‌رکئی
دهم، گاف :	کات
شاهی :	زه‌ماوه‌ند
بتنی :	به‌ته‌نیا

راهینان

- وه‌لامی ئەم پرسیارانه بده‌وه :
۱. ده‌ف و ته‌پیل به‌چی لی‌ده‌دری‌ن؟
 ۲. شمشال به‌چی لی‌ده‌دری‌ت؟

چالاکئی

- قوتابی ژیر، به‌یه‌کیک له‌ وشه‌کانی ناو لاکیشه‌که‌ی لای خواره‌وه ئەم بۆشاییانه پر بکه‌وه :
۱. له‌گه‌ل گورانی لی‌ده‌دری‌ت .
 ۲. ئامیریکی ژیداره .
 ۳. موسیقا ده‌خاته دلی مروڤه‌وه .
 ۴. ئامیریکی فووداره .

گیتار، شمشال، موسیقا، خووشی

قوتابخانه

قوتابخانه زور خوشه

مهلبه ندى بىرو هوشه

دهىپارىزم باخچه كسى

دهرگاوشوشه و په نجره

قوتابخانه گشت كاتى

رووناكىمان ده داتى

فىرمان ده كا وريابىن

بو تهنگانه نازابىن

قوتابخانه زور خوشه

مهلبه ندى بىرو هوشه .

(له تىف هه لمهت)

واتاى وشه كان

واتا	وشه
بنكه	مهلبه ندى
هه موو	گشت
كات	سات
هوشيار	وريا
تهنگافى	تهنگانه
خويندنگه	قوتابخانه

خویندکاری خوښه ویست، ئەم بۆشاییانە ی خواره وه به وشە ی
گونجاو پر بکه وه:

۱. قوتابخانە زۆر
- مه لبه ندى
۲. ده پياريزم
- دهرگا و شووشه و
۳. قوتابخانە گشت کاتى .
- ده داتى

چالاکى (۱)

خویندکاری خوښه ویست، سى جار ئەم رستانه ی لای خواره وه له
تینووسه که ت بنووسه وه:

(قوتابخانە وه کو مال وایه، ده بى پاريزگارى بکه ين و
ماموستا کانمان خوښ بوئ).

چالاکى (۳)

(قوتابخانه رووناكییه، زانست چرایه، مامۆستاهاورپییه)

ئه م رستانه ی سه ره وه چوار جار له تینووسه كه ت بنووسه وه، پاشان له گه ل مامۆستا كه تدا گفتوگۆیان له سه ر بكه .

پیاویکی نابینا

به یانی زوو بوو. شیرکۆ بۆ قوتابخانه ده چوو. پیاویکی نابینای بینی، کهس نه بوو دهستی بگری و له شه قامه که ده ربازی بکات، شیرکۆی دلۆقان دهستی گرت و به هیمنی په رانندییه وه. پیاوه نابینا که زۆر سوپاسی شیرکۆی دلۆقانی کرد، چونکه یارمه تی دا.

واتای وشهکان

وشه	واتا
به یانی	: سپیده
پیاو	: میڕ
نابینا	: کۆره، کویر
شه قام	: جاده
دلۆقان	: به به زهیی
هیمنی	: هیدی، له سه رخۆ
په رانندییه وه	: ده رباز کردییه

یارمەتی دا : ھاریکاری کر
دەتوانی : دشیّت

راھینان

- قوتایی خۆشەویست، ئەم بۆشاییانە ی لای خوارەوہ پر بکەوہ:
۱. شیرکۆ بۆ دەچوو.
 ۲. شیرکۆ پیاویکی دی.
 ۳. شیرکۆ پیاوہ نابیناکە ی لە دەربازکرد.
 ۴. پیاوہ نابیناکە زۆر شیرکۆی کرد.

چالاکى (۱)

- ئایا نابینا دەتوانی بخوینتەوہ؟ خویندکاری خۆشەویست، ئەم پرسیارە لە مامۆستاکەت بکە*
- ھەر خویندکاریک باسی ھاوکاریی کەسیکی (کەمنەندام) بکا، کە یارمەتیداوہ (گیڕانەوہ ی باسیک).

چالاکى (۲)

بينا نابينا
توش ئه م وشانه ي خواره وه وه كو نمونه كه ي سه ره وه لي بکه:
رہوا

ديار

رېك

ره سەن

په سه ند

خوش

ناواتی مندالان

ئیمه مندالی جوانین، نه وهی داهاتووین. زۆر چه زمان له
خویندنه له ژیان و پیشکەوتنه. دهبی چاودیریمان بـکـەن.
مافه کانمان دابین بکەن. گویمان لیبگرن. رمان وه ریگرن. ئازادییـن له
هاتوچۆ، له خویندن و گفتوگۆ. پیویسته قوتابخانه و نه خوشخانه مان
هه بیته، به زمانی خۆمان بدوین و بخوینین. نابی کاری گرانمان پیکەن.
دهبی بی جیاوازی ئایین و زمان، به تهبابی له ولاتی خۆماندا بزین.

چالاکى (۱)

- با مامۆستا باسى (ئەرك و ماف) بۆ قوتاببيان بكا .
- با قوتاببيان باسى داهاتوو خويان بکهن، حەز دەكەن لە ئايندەدا بين به چى؟
- با قوتاببيان (به يارمەتى مامۆستاكه يان) ئەركى قوتابخانە و نەخۆشخانە باس بکهن .

چالاکى (۲)

هەنە	راست

- ژمارەى راست و هەلەى ئەم رستانەى خوارەوہ لە خشتەكەدا بنووسە:
۱. ئيمەى منداڵ حەز لە خويندن ناکەين .
 ۲. پيويستە منداڵان خويندنگە و نەخۆشخانە يان هەبيت .
 ۳. نابى کارى گران بە منداڵان بکهين .
 ۴. گوئى لە منداڵان ناگرين .
 ۵. هەموو منداڵىک پيويستە بە زمانى خوى بخوينى .
 ۶. دەبى قوتابى بە قسەى مامۆستا بکات .

چالاکى (۳)

- (هونەرى منالان نەخشی سەربەردان)
بە خەتیکى جوان دووجار ئەو دیره لە تینووسەكەتدا بنووسەوہ .

من قوتاببيهكى وريام
هه ميشه دۆستى ياسام
رهوشتم به رزو پاكه
رهوت و كرده وهم چاكه
له هه ر شوينيك ياسا بئ
لاى من سه رپيچى نابئ
مامؤستا جيئ سوپاسه
ئهو بؤى كردم ئه م باسه
پيشكه وتن به ياسايه
سوودى هه مووانى تيايه

واتاى وشه كان

<u>واتا</u>	<u>وشه</u>
هه مووكاتئ، هه موو گافتئ	هه ميشه
ريگا	رهوت
قازانچ، كه لك	سوود

رەۋىتى سەردان

- سەردان رەۋىتىكى جوانە، مەۋف پىي خۇشەۋىست دەبىت .
مامۇستا لە قوتاببىانى پەرسى : شىۋازى سەردان چۇنە ؟
قوتاببىكى : دەبىت ئاگادارى ئەۋ كەسانە بکەينەۋە كە دەمانەۋىت
سەردانىان بکەين .
قوتاببىكى دىكە : كاتى سەردانەكە دىارىبکەين .
قوتاببىكى دىكە : خۇمان رىكوپىك بکەين .
قوتاببىكى دىكە : لە دەرگای مالەكەيان بەدەين و سلاۋيان لى
بکەين و لە تەندروستىيان پەرسىن .
قوتاببىكى دىكە : پىۋىستە زۇر نەئاخقىن و زۇرىش نەمىننەۋە بۇ
ئەۋەى بىزارىان نەكەين .

واتای وشەکان

واتا	وشە
خۆشتقی	خۆشه‌ویست
لەشساغی، ساخلەمی	تەندروستی
قسەکردن	ئاخاقتن
هەراسان.	بیزار

راهینان

خویندکاری خۆشه‌ویست ئەم بۆشاییانە بە وشەیه‌کی گونجاو پر بکەوه .

۱. سەردان رەوشتیکی
۲. شیوازی چۆنە؟
۳. پیش ئەوهی بچینە ژووری دەبیّت لە بدەین .
۴. دەبیّت کاتی سەردان

چالاکى (۱)

مامۆستای هیژا:

۱. رەوشتی سەردان بۆ قوتابییان روون بکەوه؟
۲. کە دەچیتە سەردانی ماله دراوسییه‌کیان چۆن سلۆ له‌وان دەکات هه‌والی له‌ش ساغیان دەپرسی .

چالاكى (۲)

قوتابى خوشه ويست: سه يري ئه و ويئانه بكه و ناوه كانيان له ژير
بنوسه .

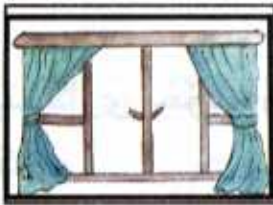
.....

.....

.....

.....

.....

.....

چالاکى (۲)

ئەم ژمارانە بە يەكتىرى بگەيەنە و بزانه چ وئىنە يەكى لى دەردە چىت و
وئىنە كە رەنگ بگە .

فهرهادی لاسار

فهرهاده لکی گوندی (ئینیی) سهر به شارۆچکه ی چۆمان بوو. وه رزی به هار بوو. زۆر هزی ده کرد، به دهشت و دهردا بگه ری، به لام دایکی چهند جارێک ئاگاداری کردبووه، که ئه و ده وروبهره ی ئه وان پره له مینی سه رده می شه پ. فهرهاده لاسار بوو، به قسه ی دایکی نه کرد. تاکو رۆژیکیان بۆی ده رچوو. له و دهشت و دهردا بیباکانه بۆ خۆی ده گه را، له ناکاو پێی به ر ته لیک له و ته لانه که وت، که له نیوان مینه کاندا دانرابوون و بووه هۆی ته قینه وه ی مینه که و برینداریکرد. له و رۆژه وه فهرهاده رقی له مین و چه ک و ته قه مه نی ده بیته وه و ده زانی، که هه ر که سی به قسه ی دایک و باوک و مامۆستاکانی نه کا، تووشی زیان و نه هه مه تیو مالویرانی ده بی.

واتای وشهکان

<u>وشه</u>	<u>واتا</u>
لاसार	گوئی رایه لنه بوون
دهشت و دهر	چۆل
بیباکانه	بیخه م
له ناکاو	له پر
مه شله ژئی	مه ترسه
ته قییه وه	په قی
رق	رک، کین
نه هامه تی	دهرده سهری، نه گبه تی

راهینان (۱)

ئه م بۆشاییانه ی لای خواره وه به وشه یه کی گونجاو پر بکه وه:

۱. فه رهاد خه لکی گوندیکی نزیک شارۆچکه ی بوو.
۲. فه رهاد زۆر چه زی ده کرد به بگه ری.
۳. به قسه ی نه ده کرد.
۴. بووه هۆی ته قینه وه ی و کرد.

راهبڻانى (۲)

وه لامي ئه م پرسيارانه ي خواره وه بده وه

۱. مين چييه ؟

۲. بوچي مين به مهرگي شاره وه داده نرييت ؟

۳. بوچي ولاته كه مان بوته كي لگه ي مين ؟

۴. بوچي نابيت ده ستكاري مين بكه مين ؟

چالاکي (۱)

خويندكاري خو شه ويست:

ناوچه مينرپژكراوه كان به م نيشانانه ده ناسرينه وه:

كه له كه به رد

سيگوشه و چوارگوشه ي سور

تاشه به ردیکی سوورکراو (BM)

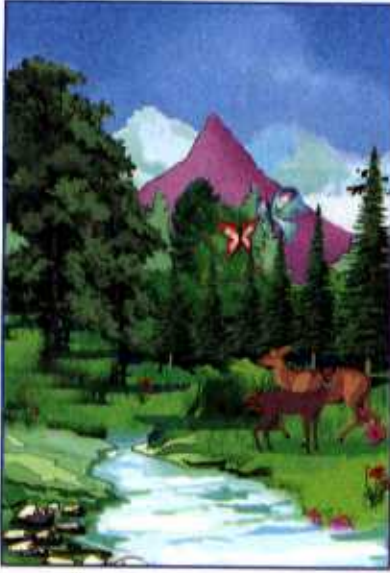
تهلی درکاوی

چالاکي (۲)

راست و هه له له م رستانه ی خواره وه دیاریبکه:

۱. ده بیټ منداڵ له و شوینانه ی مینیان تیدایه یاری بکه ن.
۲. بهر له وه ی بچینه شوینیک ده بیټ پرس به مامۆستا بکه ن.
۳. پیویسته نه چینه ئه و (دارستانانه) ی که مینیان لییه .
۴. له کاتی بینینی مین له شوینی خۆت بوهسته و که سانی دیکه ئاگادار بکه وه.

کوردستان

کوردستانم شیرینه
زۆر دلگیرو رهنگینه

شاخی بلندو جوانه
پر کانی و دارستانه

به هاران له گشت لاه
سه وزه گیاو گول و ئاوه

شوینی سهیران و گه شته
به پاستی وهک به هه شته

(کازم کویی)

واتای وشهکان

<u>واتا</u>	:	<u>وشه</u>
دلپه فین	:	دلگیر
چیا	:	شاخ
هه موو	:	گشت

راهینان

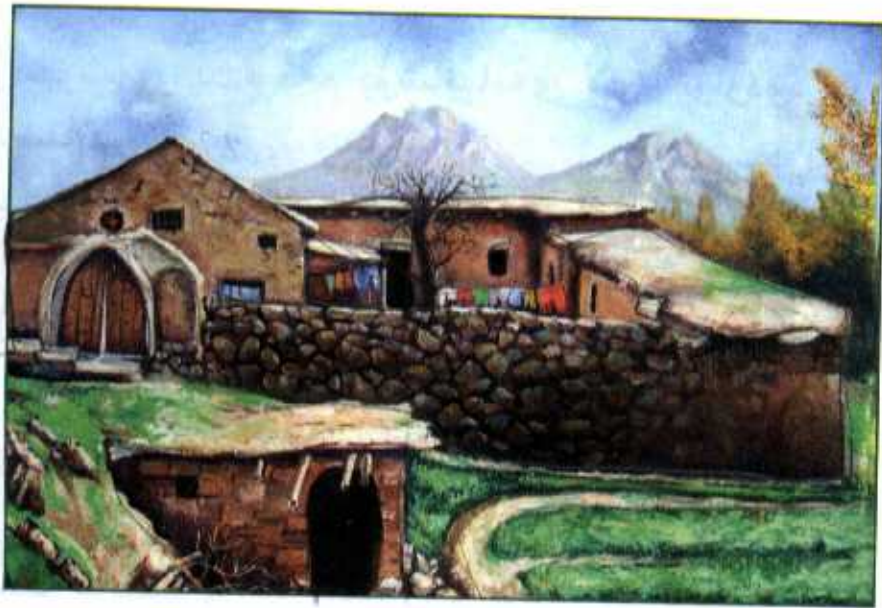
- قوتایی خۆشه‌ویست، ئەم بۆشاییانە ی لای خوارەو و پڕ بکەرەو؟
۱. کوردستانم
 ۲. شوینی سەیران و بەراستی وەک
 ۳. شاخی

چالاکى

با مامۆستا نەخشەى کوردستان و ئالای کوردستان پیشانی قوتاییان بەدات.

گوند

گوند له شارو شاروچکه بچووکتره . خانوو دانیشتونانی کهمن .
 ئاووهه وای گوند خووش و سازگاره ، خه لکی مه پومالات و په له وهر به خیو
 ده کهن و ره زو باخی میوه یان هه یه . گه نم و جوو نيسک و نوک ده چينن .
 ژيانی گوندان زور ساده و ساکارو خووشه . خه لکی گونده کان کاروباره کانیا
 به هه ره وه ز نه جامده دن . پیویسته هه ولبدريت گونده کانی کوردستان
 ئاوه دان بکرینه وه ، بو ئه وه ی به روبرومی کشتوکالی و ئازهداری
 زوربيت .

واتای وشه کان

واتا	وشه
باژیرک	: شاروچکه
جاده	: شه قام
گه رماف، سه رشور	: گه رماو

گه وره	:	مه زن
مه پومالات	:	په زو بز
په له وهر	:	بالنده
ساكار	:	ئاسان، سانا
هه ره وهز	:	هاريكارى، زباره

راهينان

ئەم وشانە بخوینەوهو پاشان له تینووسه کهت دووجار بیاننووسهوه:
(شارۆچکه، گوند، نيسک، ساوار، ئاوه دان، هه ره وهز، مه پومالات، بازار، خانوو).

چالاکى (۱)

۱. گوندو شار به چى لیک جیا ده کړینهوه؟
۲. ئەمانه ی خواره وه له کامه یاندا هه یه و له کامه یاندا نییه؟
(شه قامی گه وره، نه خوڅخانه ی گه وره، گه رماو، مه پومالات، ره زوباخ، چاندنی گه نم و جو).

چالاکى (۲)

- ئەم بۆشایبانه ی خواره وه به وشه ی گونجاو پر بکه وه:
۱. خه لکی گوند ده چینن.
(ماست و شیر، گه نم و جو، به ردو ئاسن)
 ۲. گوند خانوو و دانیشتوانی
(که من، زۆرن، نین)
 ۳. خه لکی گونده کان ئیشه کانیا ن به ده که ن.
(سستی، هه ره وهز، ته نها)

نـالـامـان

نالامان شه کاوه ییـه
قه شهنگ و رازاوه ییـه
چوار رهنگی جوان و گه شه
هی خاکیکی چوار به شه
سپی و زهره، سه وزو سووره
هیوای نزیـک و دووره
زهردی رۆژی رووناکه
سپیی ئاشتییه و پاکه
سهوزی هیمای ژیانه
سوور خوینی شه هیدانه
با هه موومان یه کدهنگ بین
یهک گوتارو یه کرهنگ بین
یهک بخهین ته قه لامان
تا هه ر وایی نالامان
هه ر جوان و گه شاوه بی
به رزی، شه کاوه بی

(موحسین حه مه د نه مین زینه ددین)

واتای وشەکان

واتا

وشە

قەشەنگ	:	جوان، رازاوه
سەوز	:	کەسک
تەقەلا	:	هەول و کۆشش

راهینان

خویندکاری خوشەویست، وەلامی ئەم پرسیارانەى خوارەوه بدهوه:

۱. تۆ له کوی دەژیت؟

۲. ئالای کوردستان چەند رەنگە؟

چالاکى

قوتابی خوشەویست

۱. ئەمە ئالای کوردستانە،

ئەم ئالایە چوار رەنگە،

۱. سوور ۲. سپی ۳. سەوز (کەسک) ۴. زەرد

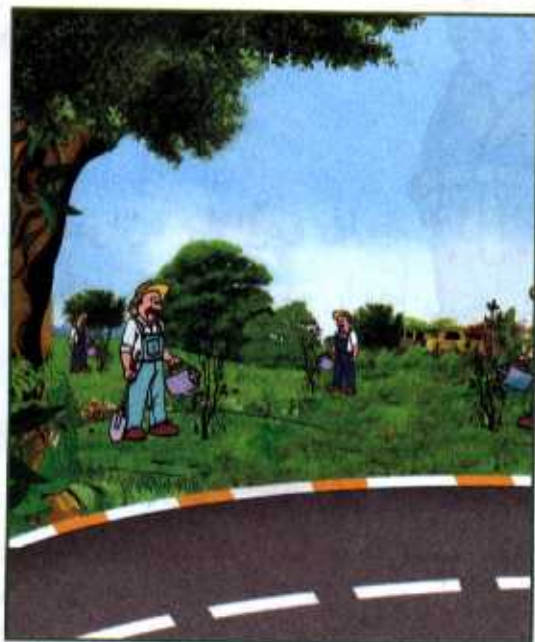
ئێستا تۆ ئالای کوردستانم بۆ رەنگ بکە.

۲. من دەخوینم، تاكو له داهاوو بتوانم، خزمەتى گەل و

نیشتمانە کەم بکەم.

ئەم رستەیهی سەرەوه سێ جار له تینووسە کەت بنووسە.

جوانکاری شارو گهړه کی

هوشیار مندال له کی ژيرو جوانکيله بوو، له پولی دووه می سهره تایی بوو، روژیک که له قوتابخانه دهاته وه، دیتی کومه له کریکاریک له که ناری شه قام و شوینه تایبه تییه کاندای دارو درخت و نه مام ده پوینن و گول ده چینن تا شاره که ی پی جوان بیت و گهړه ک و شه قامه کان پاک و خاوین و پازاوه بن. هوشیار به په له چووه مال و نه م هه والهی بو باوکی باسکرد، باوکیشی گوتی:

کورپه که م نه وه نه وان ده چینن، مه رج نه وه یه نیوه ی مندالیش نه یان شکیننه وه و ه لیان نه کیشن و ناگاداریان بن تا پییده گن.

هوشیار: بابو گیان، سوزو به لین بیت به خوم کاری و نابو جی نه که م وریگا به هه قاله کانیشم نادم کاری و بکن. چونکه نیمه هه موومان شاره که مان خوش دهویت و حه ز به جوانی و ریکی ده که یین.

واتای وشهکان

واتا	وشه
رهندهک، تاخ	گه رهک
هوشمه‌ند	ژیر
خشکوک	جوانکیله
قه‌راخ	که‌نار
خه‌ملای	رازاه
خو نیشانبدن	خو بنوینن
بله‌ز	به په‌له
گه‌وره ده‌بن، گه‌شه ده‌که‌ن	پیده‌گه‌ن
ناریک	نابه‌جی

هه‌سه

ده

راهینان

ئەم بۆشاییانەى خوارەو بە وشەى گونجاو پىر بکەو:

۱. کریکارەکان دەچینن.
۲. ئاگاداریان بکەن تا
۳. کاری ناکەم.
۴. ھەموومان خۆمانمان.

چالاکى (۱)

قوتابى ژیر:

۱. ناوی سى گۆل بنووسە:

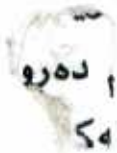
..... ،..... ،.....

۲. ناوی دوو درەخت بنووسە:

..... ،.....

۳. ناوی سى شارى كوردستان بنووسە:

..... ،..... ،.....

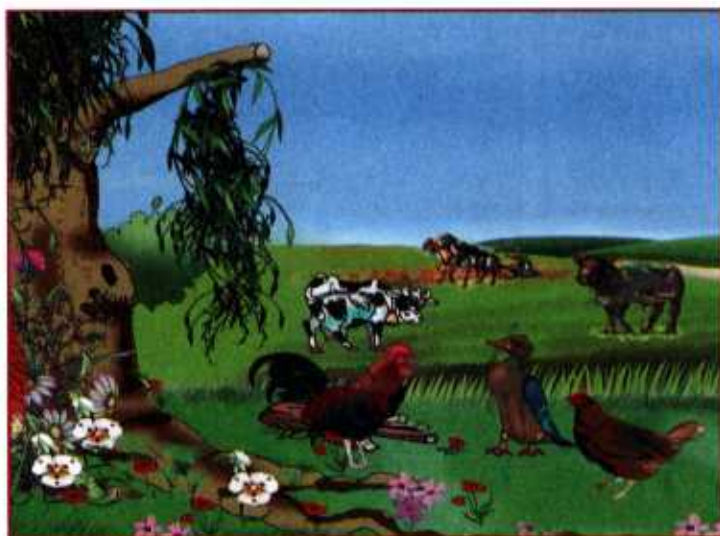

چالاکى (۲)

ئەمانە لە تینووسەکەت بنووسەو:

گۆل و ریلحان، دارودرەخت، گژوگیا، گەنم و جۆ

هه موو کار ده کهن

له کێلگه‌ی مام زۆراب گاییک، مانگاییک، مراوییک، مریشکێک
و که‌له‌شیریک هه‌ب—وون. که‌له‌شیره‌که به‌یانیان زوو ده‌چوو ه سه‌ر
به‌رزاییه‌ک، به‌ ده‌نگی به‌رز ده‌یخویند: ققو قوو قوو..
له‌ خه‌و هه‌ستن زوو به‌زوو.
مراوییه‌که ده‌یوت: غاک.. غاک.. غاک.. با بچین بۆ ناو ئاوی پاک.
مریشکه‌که ده‌یوت: گار.. گار.. گار.. هیلکان ده‌که‌ین به‌ بی ژمار.
جووجه‌له‌ ده‌یوت: جیو.. جیو.. جیو..
گا ده‌یوت: جووت.. جووت.. جووت.. با بچین بۆ کێلگه‌ به‌ جووت.
مانگاکه ده‌یوت: دۆش.. دۆش.. دۆش.. کابان تۆش وه‌ره‌ بمدۆش.

واتای وشهکان

واتا	:	وشه
چیل	:	مانگا
سۆنه	:	مراوی
که له باب	:	که له شیر
بلندایی	:	بهرزایی
رّخه و رابن	:	له خه وههستن
گۆت	:	وت
دهنگی مریشکه له کاتی هیلکه کردن.	:	گار گار
من بدۆشه	:	بمدۆش
که بیانوو	:	کابان

چالاکى

مامۆستای بهرپرز: نه خوشی ئەنفله وه نزای بالنده و خو پاراستن لى
بو خويندکاران روون بکه وه

مامۆستای دڵسۆز

بڵێن: مامۆستا بژی
بژی، بژی، هه‌ربژی

هه‌ر بژی ئه‌و چرایه
وه‌ک دایک و باوک وایه
به‌ ناسکی و به‌ خه‌نده
ده‌لێ: هیوام بڵنده

ئێوه هه‌موو تیپگه‌ن
بۆ نیشتمان پێگه‌ن

واتای وشه‌کان

<u>وشه</u>	<u>واتا</u>
چرا	لاله
خونده	بزه‌ی سهر لیو
بلند	به‌رز
پییگن	بیینه به‌ره‌م

له شساغی

مامۆستا له یه کیك له خویندکاره کانی پرسى
ئوهی یاریدهی له شساغیمان ده دات چیه؟

* یه ک له خویندکاره کان گوتی:

- هه تاو

* یه کیکی دیکه گوتی:

- هه وای پاكو خاوین.

* خوینکاریکی دی گوتی:

- ئاو:

مامۆستا که گوتی:

- ئەمانه هه موویان راستن

به لام گه لیک شتی باشی دیش هه نه وهک:

- ددان شۆردن و پاكو خاوینی...

زوونوستن و زوو له خه وهستان..

خۆ پاراستن له نه خوشی. ئەمانه ش زۆر پێویستن.

راهینان (۱)

وه لامي ئەم پرسيارانه بدهوه:

۱. مامۆستاكه چي له قوتابيهكاني پرسى؟
۲. قوتابيهكان هه ريه كه له وه لاما چيان گوت؟
۳. مامۆستاكه چي دى بۆ له شساغى به باش زانى؟

راهینان (۲)

وانه كه به باشى بخوينه وه ئەم بۆشاييانهى خواره وه به وشهى له بار پر
بكه وه:

ئه وهى ياريدهى له شساغيمان ده دات، ددان.....،.....
... نووستن، زوو له.....،..... خو پاراستن
له.....

چالاکى

مامۆستای به ريز: خویندکاریک هه لېستینه پرسيارى لیبكه، له م باسهى
خویندمان چي فیربوويت؟

رېزگرتن له کات

نارین و سه فین دوو خویندکاری زیره کــن، کاتی خویان دابه شکردووه، به یانیاں ده چنه خویندنگه، نیوه پړویان پاش نان خواردن هاوکاری باوک و دایکیان له کاروباری مال وه ده کهن، نیواران وانه کانی روژی دواتر ناماده ده کهن، شه ویش ده خوینتن. زوو دهنوون و زوو له خه و هله دستن، نارین و سه فین له لای دایک و باوکیان خوشه ویستن، بویه بی دلیان ناکهن.

(راهینان) ۱

قوتابی خوشه ویست نه م بوشایبانه پر بکه وه:

۱. نارین و سه فین خویان دابه شکردووه.
۲. به یانیاں ده چنه
۳. نیواران روژی دواتر ناماده ده کهن.
۴. دهنوون و زوو له هله دستن

راهینان (۲)

قوتابی خوشه‌ویست ئەم پهنده‌ی خواره‌وه له تینووسه‌که‌ت بنووسه‌وه:
(کات وه‌ک زیڤ وایه نابیی له دهستی بدهیت).

چالاک‌ی

شه‌و : شه‌ف

قوتابی خوشه‌ویست تۆش ئەم وشانه‌ی خواره‌وه وه‌ک نمونه‌که‌ی
سه‌ره‌وه لیبکه .

چاو:

لیو:

ئاو:

سیو:

ناو:

میوان:

خیزانیکی به خته وەر

شیرین و فەرهاد هاوسه ربوون، یه کدییان خوشده ویست، هه لسوکه وتیان له گه ل یه کدی و منداله کانیاندا زۆر باشبوو. کهس سته می له کهس نه ده کرد. هه موویان ته بابوون و نیوانیان خوشبوو، هیچ ناخۆشی و دووبه رکییک له نیوانیاندا نه بوو، له هه موو کاریکدا پرسیان به یه کدی ده کرد. بۆیه هه موو خه لک خۆزگه ی پێ ده بردن.

واتای و شهکان

وشه	واتا
به خته وەر	: ئاسووده
هاوسه ر	: ژن و میرد
ته با	: نیوان خوشی
سته م	: زۆرداری،
دووبه ره کی	: ناکۆکی.

راهینان

خویندکاری خوښه ویست، ئەم بۆشاییانە ی خوارەو بە وشە ی گونجاو پر
بکەو:

۱. شیرین و فەرهاد بوون.
۲. هەلسوکە وتیان لە گەڵ مندالەکانیان زۆر بوو.
۳. هەموو خەڵک پی دەبردن.

چالاکى (۱)

مامۆستا باسی خێزانی بەختەو و خێزانی ناکۆک بکات و ئەنجامی
هەلسوکەوتی هەر یەک لەوان بۆ خویندکاران باس بکات.

چالاکى (۲)

هەر یەکە لەم وشانە بگەینە بەو وشە یە لە گەڵی دەگونجیت:

باپیر	:	برای دایک
مەت	:	کچی مام
خالەت	:	باوکی دایک یان باوک
مام	:	برای باوک
خال	:	کور یان کچی برا
پسمام	:	خوشکی باوک
دوتمام	:	خوشکی دایک
برازا	:	کورپی مام

بەرخەكەم

ئەي بەرخۆلەكە

نەرم نۆلەكە

سپى و خرپىنى

وەك كولى لۆكە

دەستەمۆ چەشى

فېرە باوەشى

دەنگى بارە خۆش

جوان و چاۋ رەشى

بۆ ھەر كۆيىك چووم

تۆش وەرە لە دووم

ئەتلە وپپىنم

ھەرۋەكۈ بىچووم

وەرە خەل خەل

بچۆ نەرم و شەل

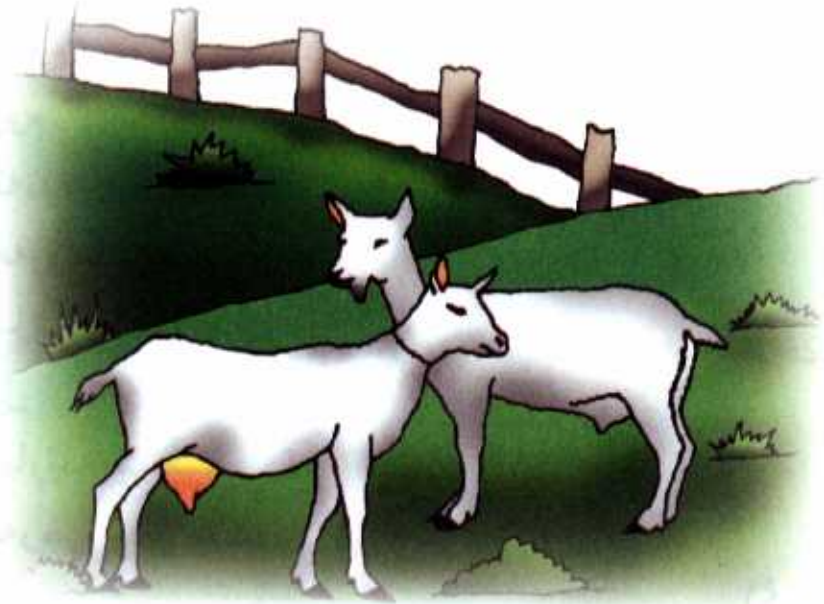
بىبارپىنە باع

بەرخى چاۋ بەكل

(گۆران)

واتای وشه کان

<u>واتا</u>	<u>وشه</u>
پارچه یه کی بچووک	کلو
تامکردوو	چه ش
هر جییه ک	هر کوئییه ک
به چکه	بیچوو
خلبوونه وه	خله خل

که رویشکی وریا

جاریکیان ریوییه ک ویستی که رویشکیک بخوات. بۆ ئەمەش
چووہ نزیک لانه که یه وه، خۆیدا به زه ویدا، هه ردوو چاوی نووقاند، دەمی
خۆی داخست. چوار پەلی لێپراکیشاو خۆی مراند. که که رویشکه که هاته وه و
ریویه که ی به م جۆره بینی، دلێ خۆش بوو، به لām نه یویرا نزیکی بکه ویتته وه،
چونکه له وه ده ترسا فیلیک بی و بۆ خواردنی ئەم دانرابییت. له بهر ئە وه به
دهنگی بهرز وتی:

ئەو ریوییه هه ژارو به سته زمانه مردوو، به لām وه کو بیستوو مه، ریوی، که
دهمری دەمی داده چه قیننی و قاچه کانی بۆ سه ره وه بهرز ده کاته وه، که چی
نازانم بۆچی ئەم ریوییه دەمی داخستوو وه قاچه کانی لێ درێژ کردوو؟

که ریوییه که گوئی له م قسه یه بوو، ده می داچه قاندو قاچه کانی هه لبری،
 نه وجا که رویشکه که بوئی ده رکه وت که ریوییه که زیندوو، رایکردو تیر تیر

پئی پیکه نی

واتای وشه کان

وشه	واتا
ویستی	: خواستی
لانه	: شوینی حه وانه وهی که رویشک
فیئل	: خاپ
به سه زمان	: بیده سه لات
قاچ	: پی
هه لبری	: بلند کر
نه وجا :	پاش

راهینان (۱)

وه لای نه م پرسیارانه ی خواره وه بده وه :

- که رویشکه که چی گوت؟
- ریوییه که بوچی چاوی خوی نووقاندبوو؟
- بوچی که رویشکه که به ریوییه که پیکه نی؟
- ریوییه که زیندوو بوو یان مردبوو؟

راهینان (۲)

نه م وشانه بخوینه وه و سی جار بیاننوو سه وه :

راکیشابوو

چاوی نووقاندبوو

مردبوو

زیندوو بوو

ئاو

ئاو سەرچاوهى ژيانە . ژيان بى ئاو نابى . مرۆف و گيانلە بەرو
روەك بەبى ئاو ناژين، بۆيە دەبى ئاو بە فيرۆ نە دەين، پيسى نە كهين،
ئاگامان لە ئاوى كانى و كاريزو جوگا و رووباره كان بيت .
كوردستانى ئيمە ولاتيكي بە ئاوه، كه له بە فرو بارانى زستان و بە هارانييه وه
زۆر دەبى و سەرچاوه كانى پى دە ژييته وه .
ئاو له هه موو كاروباريكى رۆژانه ماندا بە كاردىت، بۆيە پيوسته هه موومان
زۆر دەست بە ئاوه وه بگرين و لامان پيرۆزبى، چونكه ئاو بە رده وامى بە
ژيانمان دە بە خشييت .

واتای وشهکان

واتا	وشه
ژیدەر	سه رچاوه
له وا	بۆیه
پیویسته (پیدقیه)	ده با
قه دژیت	ده ژییته وه
ل نک مه	لامان
دده ت	ده به خشی

راهینان (۱)

تکایه، ئەم وشانه چوار جار له تینووسه که ت بنووسه وه:
کانی، کاریز، جوگه، رووبار، ده ریا، ده ریاچه

راهینان (۲)

- وه لآمی ئەم پرسیارانه بده وه:
۱. ناوی سی سه رچاوه ی ئاو بژمییره؟
 ۲. سه رچاوه کانی ئاو به چی ده ژییته وه؟
 ۳. پیویسته چۆن ئاو به کاربهینین؟

چالاقى (۱)

- مامۇستا چۆنیه تی بارانبارین بۇ قوتابییان روون بکاته وه .
- مامۇستا له قوتابییان ده پرسى چ جوره ئاویک دهخۆینه وه .

چالاقى (۲)

- خویندکاری زیرهک، وه لامیکی گونجاو بۇ ئەم رستانه ی خواره وه هه لېژیره :
۱. ئاوی ناخۆینه وه . (پیس، سازگار، پاک)
 ۲. به بی ئاو ناژی . (بهرد، ئاسن، رووهک)
 ۳. به فرو باران کانیه کان (وشک ده که نه وه، ده ژینه وه، تیکده ده ن)
 ۴. ئاو به فیوڈان کاریکی (باشه، خراپه، ریکوپیکه)

چالاقى (۲)

ئاو ئاودار
برین بریندار

تۆش ئەم وشانه ی خواره وه ته واوبکه :

پاره
خیزان
ناز
دل

بۆ باوكم

خۆشه ويسته كه ي ژينم
باخه وان و په رژينم
سلاوى زور به تينم
بۆ تۆ باوكى شيرينم
مايه ي شانازى منى
سۆزى ئاوازي منى

به هره ي به ختياريمه
ئەم نامه يه م دياريمه

خۆشه ويسته كه م بابه
له ئيمه دلنياابه

تيدەكوڤشين بيوچان
بۆ سه ره رزى نيشتمان

(جه مال شارباژيري)

واتاي وشه كان

واتا

وشه

په رژين : تانوڪ

تين : هيژ

بيوچان : به رده وام

راستگویی

راستگویی ره وشتیکی پیروژه، کاری مروقی ریژدارو باشه،
مروّف پیی سه رفرازو خوشه ویست ده بیّت، خه لک باوه ری پی
ده کهن. کورد ده لیّت: راستبه به ریگای شیرا برۆ. ده بیّت ئیمه
هه موو کاتیک راستگوبین و خۆمان له درۆ دووربگرین. بو ئه وهی
دایک و باوک و خوشک و برا و مامۆستا و هاوړپیکانمان باوه پیمان
پی بکه ن و هاوکاریمان بکه ن.

واتای وشه کان

<u>وشه</u>		<u>واتا</u>
ریژدار	:	به ریژ
سه رفراز	:	سه ربلند

راهینان

قوتابی خوشه ویست ئەم بۆشاییانە بە وشە ی گونجاو پر بکەو:

۱. راستگویی پیروژه .
۲. مروفی راستگو و
۳. مروف بە خوشه ویست دەبیّت .
۴. هیچ جارێک نەکەین .
۵. پیویستە خۆمان لە دوور بگرین .

چالاکى (۱)

مامۆستا سوودی راستگویی و زیانی درۆکردن بۆ خویندکاران روونبکاتەو .

چالاکى (۲)

هەڵە	راست
✓	
✓	
✓	
✓	
✓	

قوتابی خوشه ویست هیماى (X) یان (✓)
بۆ ئەمانە ی خوارەو دەبنی:

۱. باوک و باپیرانمان راستگویان کردبوو بە ئارمانجیان .
۲. راستگویی رهوشتیکی باشه .
۳. پیویستە مروف لە کردارو گفتوگو راستگو بیّت .
۴. درۆکردن مروف سەرفراز دەکات .
۵. قوتابی راستگو خوشه ویستە .

چالاکى (۳)

رینووس و خوشنووسی:
سەرکەوتن هەر لە راستگویییدایه

گفتوگوي گه‌نم و برنج

گه‌نم: من گه‌نم، گرنگترین به‌رهمی جیهانم، خواردنی
سه‌ره‌کی ده‌وله‌م‌ندو هه‌ژارانم.

برنج: من برنجم، خواردنی به‌چیژی خه‌لکم، هه‌ژارو ده‌وله‌م‌ند حه‌ز
ده‌که‌ن بمخۆن.

گه‌نم: بیجگه له نان، گه‌لیک خواردنی دیکه‌م لی‌دروست ده‌کری، وه‌ک
ساوار، گه‌نمه کوتاو، هه‌پشته.

برنج: منیش، پلاو و قبولیم لی‌دروست ده‌کری.

گه‌نم: من زۆر پیویستیم به‌ ئاو نییه، به‌ ئاوی باران تیر ده‌بم و گه‌وره
ده‌بم.

برنج: من زۆر حه‌زم له ئاوه، بۆیه له‌ناوچه زه‌لکاوو ئاوداره‌کان
ده‌چیندریم.

گه نم: من چەند جوړيکم هه يه، له کوردستانيشدا له وهرزي پاييز
 ده چيندريم. برنج: منيش زوره جورم هه يه، له ماوه ي ساليک چەند
 جاريک ده مچينن.

واتاي وشه کان

وشه	واتا
وتوويز	: گفتوگو
به چيز	: به تام
بيجگه	: ژبلي، جگه
گه نمه کوتا	: دانهيړک
پلاو	: پلاف
پيويست	: پيټقي
گه وره ده بم	: مه زن دم
ناوچه	: ده قهر

راهينان

خويندکاري خو شه ويست، ئەم بوشاييانه به م وشانه ي خواره وه پر بکه وه:

(ساوار، گه نمه کوتاو، برنج، ئاودار، گرنگرين، ئاو)

۱. من گه نم به ره مي جيهانم.
۲. ئاردو و له به روبوومي گه نم.
۳. برنج زور پيوستي به هه يه.
۴. له ماوه ي ساليکدا چەند جاريک ده چينري.
۵. برنج له ناوچه ي ده چيندریت.

چالاکى (۱)

ئەم رستەيە لە تىنۆوسەكەت بنووسەوہ:
(گەنم خۆراكىكى سەرەكى مرۆڤە، بۆيە پيويستە زۆر ريز لە نان
بگيريت).

چالاکى (۲)

خويندكارى خوشەويست:
ئەم وشانە بخوينەوہ، ئەو شتەي، كە بۆ خواردن دەشييت،
ناوہكەي لەناو ئەو خانانەي خوارەوہ بنووسە:
(سيۆ، پەنجەرە، گيزەر، ئاگر، ھەرمى، كراس، برنج، ساوار،
ترى، زەيتون، ديوار، دەرگا، نان، ماسى، پينووس، پياز)

تۆپتۈپىن

ئەى تۆپەكە! فەبۆلەكە!
من دىم، لە دەستم رامەكە

تۆ، تۆپى يارىكردنى
وەك كۆلەكەى رۆحى منى

وەختى كە چوويتە ئاسمان
بانگ كە لەگەل من يەك زوبان

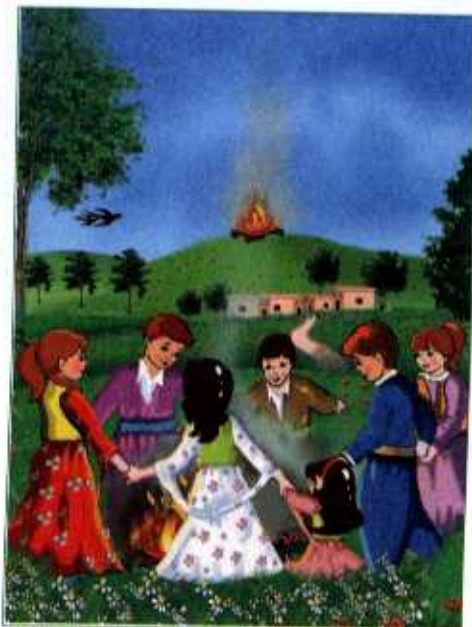
خۆشبيت وەتەن، خۆشبيت وەتەن
بەرزبيت وەتەن، بەعيلم و فەن

(بيكەس)

واتاي وشەكان

<u>واتا</u>	<u>وشە</u>
هەلمەيى	رامەكە
گيان	كۆلەكە
زمان	زوبان
نيشتمان	وەتەن
زانست	عيلم
هونەر	فەن

جه ژنی مندالان

هموو سالیك له يه كي مانگی حوزهيران مندالان له سه رانسه ری جيهان به بۆنه ی جه ژنی مندالانه وه ئاههنگ ده گيپن، چونكه له م رۆژه برپيار دراوه، مافی مندالان پاريزراوبی و مندالان له برسپيه تی و نه خوشی و نه خوینده واری و ماندویتی رزگار بکرین.

هموو سالیك له م بۆنه یه، باوکی ئازادو په روین دیاری جوان پیشکesh به منداله کانی دهکات، ئه وانیش سوپاسی دهکهن.

واتای وشه کان

<u>واتا</u>	<u>وشه</u>
گشت	هموو
ساله ک	سالیك
هه یف	مانگ

منڊال	:	زاروڪ
سه رانسهر	:	سه رتاسهر
چونكه	:	چونكى
له م روڙه	:	دقئ روڙئ
بوڻه	:	بوڻه، هه لڪهفت

راهينان

خويندڪارى خوشه ويست، ته م بوڻشاييانهى خواره وه پر بڪه وه:

۱. هه موو ساليڪ له منڊالان له سه رانسهرى جيهان
ٿاهه نگده گيرن.

۲. چونكه له م روڙه دا برياردراوه منڊال پاريزراوبئ.

۳. برياره، كه منڊالان له برسسيه تي و و
و ماندوويه تي رزگار بڪرين.

چالاكى (۱)

قوتابىي خوشه ويست، هه ولبده له گه ل ماموستاڪهت ده رياره ي مافى
منڊالان بناخفيت.

ژماره‌ی سپاردن (١١٢٦) سالی ٢٠٠٨ نرخ (٥٠٠) دینار

تیراژ (١٣٠٠٠٠) دانه

٢٠٠٩ زایینی

٢٧٠٩ کوردی

چاپی دووهم

چاپخانه‌ی العربية - لوبنان